

a person of suffering, carrying out exclusively by a doctor, strict adherence to the procedure. Specific tasks are outlined that require a priority solution when solving the issue of legalizing euthanasia. It is noted that legal mechanisms should not only prevent any overuse in this area, but also shape society's perception of euthanasia exclusively as a last option for terminally ill patients.

Keywords: *euthanasia, murder, assisted suicide, medically hastened death.*

УДК 347.12-053.4/.67:004.056
DOI 10.31558/2786-5835.2024.1.8

Павленко Микола Володимирович,
кандидат юридичних наук, молодший науковий співробітник
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
ORCID: 0009-0002-8458-5212

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ ВІД ШКІДЛИВОГО ВПЛИВУ ІНТЕРНЕТУ

У статті проаналізовано окремі суспільно-політичні проблеми, пов'язані зі стрімким розвитком інформаційних технологій в Україні, що спричинили появу низки глобальних викликів у сфері інформаційної безпеки держави. Висловлено думку, що найуразливішим об'єктом впливу сучасного інформаційного середовища є свідомість дітей та молоді.

Звертається увага на дисбаланс між експоненціальним зростанням обсягу інформаційного продукту і наявними засобами правового захисту особи від згубного впливу інформаційного контенту, насамперед продуктивної частини населення – людей молодого та середнього віку.

Констатовано відсутність закону, який би урегулював захист молодого покоління від шкідливого впливу інтернету. Наголошується на актуальності нормативно-правового закріплення інституту інформаційної гігієни як складника інформаційної безпеки держави. Виявлено основні тенденції правового регулювання інформаційної безпеки й інформаційної гігієни дітей та молоді у країнах із розвинутою ринковою економікою. До них можна віднести: розвиток превентивного підходу; формування правових засад споживання інформаційного продукту; створення правових передумов для соціального діалогу державних інститутів із транснаціональними корпораціями власниками глобальних інтернет-ресурсів та соціальних мереж і впровадження юридичної відповідальності останніх за протиправний зміст контенту або його використання з протиправною метою.

Наголошено, що регуляторні новації країн західного світу у сфері інформаційно-комунікаційних технологій переслідують гуманістичні цілі та орієнтовані на захист цифрових прав дітей та молоді, які є найбільш вразливим сегментом інтернет-середовища.

Зроблено застереження про необхідність напрацювання правових запобіжників, що унеможливлуватимуть використання правил інформаційної гігієни для цілей цензури, а відтак і обмеження особи у реалізації права на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, що є важливим в умовах розвитку сучасного цивілізованого суспільства та держави.

Ключові слова: *інформаційне право, інформаційна політика, інтернет, інформаційні загрози.*

Постановка проблеми. В умовах правового режиму воєнного стану інформаційна безпека держави як складник її національної безпеки згідно зі статтею 3

Закону України «Про національну безпеку України» набула особливого значення [1]. Збройна агресія російської федерації (далі – рф) проти України розгорнулася на тлі її багаторічної гібридної війни проти України, інструментом якої нерідко були ворожі інформаційно-психологічні операції (далі – ІПСО). Російські інформаційні «вкиди» й зараз створюють суттєву загрозу безпеці національного інформаційного простору, а також у руйнівний спосіб впливають на інформаційний контент закордонних держав, шляхом масованого розповсюдження фейкових новин, розгортання інформаційних провокацій з метою ослаблення міжнародної підтримки України в цьому конфлікті.

Успіхи панівної верхівки рф у реалізації внутрішньополітичного проекту інформаційного концтабору за прототипом Оруеллівського літературного твору «1984» відкрили ще одну грань поняття «інформаційна війна», конститутивною ознакою якої є дегуманізація (розлюднення) людської спільноти – від локальної соціальної групи до масштабів нації, народності. Методи й способи інформаційного впливу, апробовані російським авторитарним режимом на власному піддослідному населенні, нині активно застосовуються через підконтрольні структури та агентуру впливу в інформаційному просторі України й країн союзників. Масштаби та напрями такого впливу варіюються за територіальним, суб'єктивним, тематичними критеріями, однак мета здебільшого залишається незмінною: нав'язування думки про унікальність російського народу та виняткової історичної місії його політичних лідерів у боротьбі з химерами всесвітнього зла у вигляді відродження нацизму, розповсюдження гей-пропаганди, «західного» способу життя тощо. Приміром, російські ІПСО, інфільтровані в медіасередовище України, покликані викликати збурення в суспільстві, створити панічні настрої, підірвати довіру населення до владних інституцій. У західному ж суспільстві інформаційні технології країни-агресора націлені на формування ворожого ставлення до України або прищеплення байдужості електоральним масам в оцінках подій, що відбуваються в нашій країні, а також формування негативних соціальних стереотипів щодо громадян України, які отримали прихисток у країнах ЄС. Ілюстрацією ефективності таких інформаційних операцій може бути динаміка змін суспільних настроїв населення країн ЄС та США у сприйнятті та оцінці подій 2022–2024 рр. в Україні, на які істотно впливає фейковий медіаконтент російського походження, а також інші маніпулятивні засоби впливу на суспільну думку. Відтак інформаційні спецоперації російської федерації становлять для України екзистенційну загрозу, що вимагає посилення спільного опору державних інститутів і громадянського суспільства.

Враховуючи динамічні зміни безпекового середовища України, що зазнає систематичних атак воєнного та гібридного характеру з боку рф, проблеми забезпечення інформаційної безпеки набули неабиякої гостроти та нині входять

до переліку пріоритетних об'єктів правового захисту з боку держави. Водночас, як свідчить правозастосовна практика органів державної влади, їхніх посадових осіб, а також уповноважених державою суб'єктів, праворозуміння інформаційної безпеки України як складової частини національної безпеки України, підпорядковане концепції достовірності / недостовірності інформації та її шкідливого впливу на суверенітет, територіальну цілісність, демократичний конституційний лад та права і свободи людини на збирання, зберігання, використання та поширення інформації. Саме у такому значенні розкривається зміст досліджуваного поняття в Указі Президента «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України» від 15 жовтня 2021 р. «Про Стратегію інформаційної безпеки» від 28.12.2021 № 685/2021 [2], Законі України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства на 2007–2015 роки» [3] тощо. Проте таке тлумачення не враховує позаправові зв'язки поняття «інформаційна безпека» з суспільними явищами та процесами, що з'явилися одночасно з віхою мобільних комунікативних технологій. Так, ці виклики сучасності наразі поступаються гостроті та небезпеці загроз, зумовлених агресивною політикою російської федерації у сфері інформаційної безпеки, але з кожним днем накопичують «вибухову» силу, здатну спричинити суспільні потрясіння в майбутньому. Концентрованим виразом неоднозначного впливу інформаційно-технологічних новацій на людство є наслідки розповсюдження смартфонів (з англ. *smart* – «розумний» та *phone* – «телефон») та інших подібних пристроїв з функцією приєднання до інтернету. Перетворення сучасних смартфонів на обов'язковий побутовий предмет істотно вплинуло на характер і зміст соціальних відносин людської спільноти. Сприйняття такого технічного пристрою лише як речі, що перебуває у цивільно-правовому обігу, або крізь призму його функціональних властивостей, занадто звужує межі правового аналізу смартфона в системі сучасних інформаційних правовідносин. Навіть більше, революційні технології, втілені у конструкції зазначеного приладу й приладів з функцією доступу до інтернету, впливають на психофізіологічні механізми свідомості людини. Мобільні телефони, початково задумані розробниками як засоби комунікації між абонентами без прив'язки до місця їхнього конкретного перебування, витіснили функцію міжособистісного спілкування на другорядні позиції. Перегляд вебсторінок, доступ до соціальних мереж, використання ігрових застосунків, слухання аудіо-, відеоконтенту, застосування їх як засобів навігації, укладання договорів, ідентифікації особи, врешті, використання цифрового застосунку «Дія» («державна в смартфоні») перетворили мобільний телефон на невіддільний атрибут життя сучасної людини. Згідно з підсумками соціопитування, 84 % користувачів вважають, що наявність таких технічних пристроїв є неодмінною умовою їхнього біологічного існування [4]. Водночас нестримний розвиток технологій мобільного зв'язку відбувається паралельно з накопичен-

ням у різноманітних базах даних інформації про людину від моменту народження та поповнюється в міру її активності в публічному житті й соціальних мережах. Смартфон, як пристрій, що підтримує функціонування актуальних цифрових застосунків глобальної мережі Інтернет, забезпечує синхронність і оперативність процесу формування цифрового досьє на людину.

Молоде покоління людства належить до найактивніших користувачів технологічних ноу-хау, зокрема акумульованих у сучасному смартфоні, та є особливо вразливим від супутніх загроз цифровізації суспільства. Згідно з даними дослідницького центру «Pew Research Center», опублікованих понад 10 років тому, 95 % молоді у США користувалося інтернетом, а 74 % підлітків у віці від дванадцяти до сімнадцяти років – користувачі мобільного інтернету, отримують доступ до онлайн-світу завдяки мобільним телефонам та планшетам [5]. Якщо застосовувати еволюційні характеристики інформаційного суспільства, розроблені Андрестом Індсетом, то нині людство перебуває у фатальному (згубному) інформаційному суспільстві, властивістю якого є масове поширення фейкових новин та маніпуляцій [6]. У такому контексті проблема розроблення і впровадження нормативно-правового регулювання інформаційної або цифрової гігієни молодого покоління набуває особливої ваги.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Зазначимо, що у вітчизняній юридичній науці з'являється дедалі більше наукових розробок, присвячених питанням інформаційної безпеки, тематика яких зумовлює науковий дискурс із широкого кола питань: від інформаційних прав людини та засобів їх захисту до обґрунтування концепції «цифрових прав людини» та визначення правового статусу штучного інтелекту. З новітніх наукових розробок виділимо низку праць вітчизняних фахівців, серед яких В. М. Абакумов, І. В. Арістова, К. І. Беляков, О. О. Золотар, Б. А. Кормич, Т. А. Перун, С. М. Правдюк, Н. А. Савінова, Д. В. Сулацький, О. О. Тихомиров та інші.

Метою статті є вивчення проблем розробки правової моделі інформаційної безпеки дітей та молоді під час користування мережею Інтернет, а також впровадження правил інформаційної гігієни у середовищі молодого покоління задля забезпечення балансу між можливістю індивіда користуватися своїми інформаційними правами за умови мінімізації ризиків споживання шкідливого інформаційного контенту й формування так званої цифрової залежності (медіазалежності).

Виклад основного матеріалу. Сучасне суспільство не дарма називають інформаційним, темпи створення ним інформаційного продукту вражають. Кожні десять хвилин сучасне людство генерує обсяг інформації, який відповідає обсягу попередніх 10 тисяч поколінь людських істот [7]. Цифрові пристрої не лише накопичують всеосяжні дані про людину, зберігаючи їх у хмарних сервісах, але і є засобом поширення інформації про неї й зазвичай без згоди останньої. Активні

й пасивні форми взаємодії людини та інформаційних технологій насамперед стимулюються фінансово-економічними інструментами. Відомо, що капіталізація більшості сучасних інформаційних продуктів залежить від двох основних факторів: масштабування операцій в інформаційному просторі (формування пошукових запитів, кількість перегляду/прослуховування певного контенту, зберігання певного обсягу інформації тощо) і залученості користувачів в інформаційні потоки. Вищезазначені обставини наповнили новим змістом процес пошуку інформації сучасною людиною. На відміну від доінформаційної епохи, коли потреба в отриманні інформації підпорядковувалась конкретним цілям та завданням, тепер інформація споживається заради інформації. Час та увага людини, витрачені на споживання контенту, нині є основним виробничим ресурсом ІТ-корпорацій.

Технології нескінченного скролінгу (від англ. *scrolling*), розроблені й впровадженні мегакорпораціями на кшталт Facebook, Instagram, Google, призвели до появи нової парадигми інформаційних правовідносин. Нині носії інформації набули нетипових юридичних властивостей квазісуб'єкта правовідносин. Показовою ситуацією щодо сказаного є резонансна подія 2017 р. у діяльності соціальної мережі Facebook, керівництво якої було вимушене вимкнути чат-боти компанії, що винайшли нову мову і розпочали «спілкування» між собою [8]. Подібні інциденти траплялися й у виробничому секторі економіки, у технологічних циклах яких використовуються інформаційні продукти. З огляду на це у науковій спільноті активно ведеться дискусія щодо наділення штучного інтелекту правосуб'єктністю [9, с. 179–195]. Глибина проникнення інформаційних технологій у життя і навіть свідомість людини перевершила найсміливіші прогнози футурологів. Події сьогодення, на кшталт успішного експерименту з імплантацією в мозок людини мозкового чипа «Neuralink», є достатньо вагомими стимулами для перегляду усталених поглядів правознавців на поняття правосуб'єктність, межі приватності тощо [10]. Тому, враховуючи глибину проникнення інформаційних технологій у життя суспільства, а також значення інтернет-ресурсів у житті та комунікації молоді, питання дотримання нею інформаційної гігієни під час подорожування безкрайними просторами глобальної інформаційної мережі є надзвичайно актуальними.

В енциклопедичній науковій літературі термін «гігієна» (від грец. *ὑγιένος* – «здоровий») тлумачиться як наука, що вивчає вплив факторів довкілля на здоров'я, працездатність і тривалість життя людини та розробляє заходи оздоровлення умов її життя і праці [11]. Подібний підхід до праворозуміння поняття гігієни застосовується у вітчизняних нормативно-правових актах, що регламентують відносини у сферах охорони праці, охорони здоров'я та безпеки харчування тощо [12].

З огляду на особливості суспільних відносин, опосередкованих інформаційно-комунікативними технологіями, очевидно, що стандартні погляди на поняття «гігієна» як компонент інформаційної безпеки, за винятком безумовного впливу означеного фактора на здоров'я, працездатність, життя людини, потребують перегляду. Перші кроки у цьому напрямі вже були зроблені, але мали локальні цілі – поліпшення освітнього процесу в системі загальної середньої освіти. Йдеться про проєкт Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони використання мобільних телефонів та інших пристроїв, що мають підключення до Інтернету та не створення перешкод для отримання освіти іншими здобувачами освіти» від 22.10.2020 № 2792 [13]. І з назви, і зі змісту вищезазначеного законопроєкту вбачається домінування норм-заборон, що, на нашу думку, нівелює регулятивні функції права. Водночас порушені в зазначеному законопроєкті питання є актуальними, оскільки безпосередньо стосуються інформаційної безпеки молоді як найбільшого споживача контенту. Дійсно, держава та суспільство залишаються пасивними спостерігачами лавиноподібного процесу споживання сучасною молоддю непродуктивної (шкідливої) інформації. Інститут сім'ї через багато чинників також не може виконати в повному обсязі превентивні функції запобігання впливу негативної інформації або її надмірної кількості на свідомість та поведінку малолітніх і неповнолітніх. Освітній омбудсмен України, як постійний учасник дискусії щодо впливу смартфона на освітній процес, також дотримується концепції заборон та обмежень фізичного користування цим технічним пристроєм [14]. Натомість питання інформаційної гігієни розглядається як складник психологічної підтримки молоді у формі рекомендацій [15].

В умовах правового режиму воєнного стану подальша полеміка державних і суспільних інституцій про встановлення принципів і порядку використання мобільного телефона в освітніх установах втратила сенс. Адже очевидно, що мобільний зв'язок є насамперед засобом комунікації батьків і дітей в умовах постійної загрози ракетних та бомбових ударів по населених пунктах. До того ж надмірна, так би мовити, зосередженість суб'єкта правозастосування на речових аспектах мобільного телефона та інших пристроїв, що забезпечують підключення до інтернету, виводять за межі правового регулювання інформаційний контент та інформаційні технології як предмет правовідносин. Вивчення досвіду іноземних країн засвідчує аналогічний (локальний) підхід їх законодавців до проблем інформаційного впливу мобільних терміналів, а точніше – їх використання в освітніх закладах. Наприклад, Францію та Швецію традиційно згадують як країни, в яких на законодавчому рівні закріплена заборона на користування мобільними телефонами у закладах освіти. Низка країн на кшталт Німеччини, Польщі й Великої Британії рішення про заборону чи дозвіл користування мобіль-

ними телефонами відносять до дискреції адміністрації шкіл. Певні особливості має законодавче регулювання користування мобільним телефоном у Федеративній Республіці Німеччина, правила якого встановлює кожна окрема федеральна земля. В окремих федеральних землях навіть санкціоноване вилучення смартфона як предмета, що створює перешкоди освітньому процесу.

Найбільше уваги питанню інформаційної безпеки, зокрема її аспекту, як-от протидія цифровій залежності, приділено представниками сфери охорони здоров'я. Можемо спостерігати стійкі міжнародні тенденції у пошуках так званого рецепта подолання інформаційної залежності й блокування шкідливого (небезпечного) контенту, що включає і рекомендації правового характеру, переважно під егідою захисту інтересів споживачів. Одним із таких документів став проєкт звіту Комітету Європарламенту з питань внутрішнього ринку та захисту прав споживачів від 19.07.2023 № 2023/2043 (INI) [16]. Автори вищезазначеного документа оперують статистичними даними, що ілюструють поглиблення цифрової залежності молодого покоління. На думку доповідачів, поява такого виду залежності перебуває у причинно-наслідковому зв'язку з недобросовісними діями корпорацій, у власності яких знаходяться соціальні мережі. Зі змісту досліджуваного документа вбачається, що висловлені Комітетом Європарламенту пропозиції щодо подолання цифрової залежності використовують аналогії зі сфери боротьби з тютюновою залежністю. Водночас відповідальність за появу явища цифрової залежності покладається на власників соціальних мереж. З концептуальних пропозицій авторів цитованого документа виділимо формулювання нового підвиду інформаційних прав – «права не турбувати». Йдеться про припинення використання продавцями інформаційних продуктів технології нагадування, яка є найвідчутнішим подразником для особи. Вважаємо такий підхід до розв'язання означеної проблеми цілком виправданим і раціональним.

Отже, еволюція світогляду європейських законодавців у сприйнятті проблеми інформаційної безпеки споживачів інтернет-інформації перетворює на реальність появу правового механізму його регулювання. Якщо рухатися у фарватері розробок Європарламенту, то найважливішою ланкою у правовому механізмі інформаційної безпеки має стати інститут юридичної відповідальності власника соціальної мережі за використання технологічних засобів, що сприяють втягунню споживача у неконтрольований перегляд контенту і, звісно, пасивне ставлення цих суб'єктів до поширення шкідливого (небезпечного) контенту. Основні способи й методи впливу соціальних мереж на свідомість користувача відомі, а отже, ці відомості слугують емпіричною основою для впровадження правових критеріїв протиправних дій, що містять ознаки зловживань з боку продавців інформації. Як вже зазначалося, до потенційного переліку можуть входити технології нагадування, які відкрито або приховано привертають увагу особи. Те саме

стосується і функцій нескінченної прокрутки та автоматичного відтворення контенту. Алгоритми шкідливого впливу на споживачів інформації включають і традиційні прийоми, властиві для ігрової індустрії, наприклад, шляхом «прив'язування» користувача до певної програми або вебресурсу за допомогою короткострокових стимулів, заохочень і винагород: лайки, емодзі, схвальні відгуки тощо.

Цифрова залежність молоді стала головним чинником змін кримінологічних характеристик сучасної злочинності. Масштабність і серйозність такої проблеми усвідомлюють не лише європейські законодавці, але й законотворці США. На цьому тлі знаковим видається слухання юридичного комітету Сенату США власників провідних соціальних мереж: Meta, TikTok, Snap, що відбулися 31.01.2024. Під час цього заходу оприлюднено приголомшливі дані про 36 мільйонів скарг, поданих потерпілими та їхніми представниками на соціальні мережі, пов'язані з сексуальним насильством щодо дітей [17]. Алгоритми технологічних компаній, за якими працюють соціальні мережі, активно експлуатують злочинний світ. Тягар юридичної відповідальності за скоєні кримінальні правопорушення покладалася на безпосередніх винуватців у вчиненні злочинів або користувачів, які розміщують шкідливий контент. Очевидно, що такий стан не сприяє формуванню почуття соціальної відповідальності у власників сайтів і сервісів. Власне, теза про безвідповідальність так званих інформаційних транснаціональних корпорацій є спільним наративом у тяглій дискусії державних інститутів розвинених країн.

Закономірним на цьому тлі видається перегляд концепції юридичної відповідальності у цифровому світі, ініційований Сенатом США в межах розгляду законопроектів «Про безпеку дітей в інтернеті» (Kids Online Safety Act). Цей законопроект встановлює вимоги щодо захисту неповнолітніх від шкідливого контенту в інтернеті. Однією з новацій аналізованого акта є виділення спеціального суб'єкта – великих вебресурсів за критеріями доходу, зайнятості й кількості користувачів. Вперше предметом правового регулювання має стати спосіб використання алгоритмів інтернет-платформи. У разі прийняття цього закону споживач інформації отримає право доступу до версії інтернет-платформи, що не використовує алгоритми, орієнтовані на дані користувача, тобто функціонує за принципом штучного втягування особи в інформаційний потік. Законопроектом впроваджується спеціальний орган для надання консультацій щодо реалізації законопроектів. Він також вимагає вказівок щодо дослідження ринку та продукту, зосередженого на неповнолітніх, і оцінки варіантів перевірки віку користувача. Ще одним свідченням фундаментального підходу американського законодавця у розв'язанні проблем шкідливого інформаційного впливу на молодь є положення законопроектів «Про безпеку дітей в інтернеті», яке зобов'язує Федеральну торгову комісію (орган, якому буде делеговане примусове виконання майбут-

нього закону) укласти договір з Національною академією наук США. За задумом законодавця, ця наукова установа вивчатиме різноманітні ризики користування дітьми соціальними мережами та онлайн-платформами. Об'єднання зусиль законодавця та науковців гарантує синергетичний ефект у подоланні цифрової залежності та негативного інформаційного впливу на молодь. Прикметно, що з моменту появи цієї проблеми та до усвідомлення її значимості законодавцем негативні інформаційні впливи були виявлені й досліджені представниками медичної науки, насамперед психологами та соціологами.

Розвиток вчення про інтернет-залежність в Україні відбувався в аналогічній послідовності. Одним зі знакових наукових досліджень із цієї теми стала праця Національного інституту стратегічних досліджень у 2011 р. під назвою «Інтернет-залежність як новий феномен сучасного світу: сутність і проблеми», в якій на основі узагальнення практики іноземних країн сформульовані медичні аспекти цієї проблеми [18, с. 8–40].

На нашу думку, прийняття у США закону «Про безпеку дітей в інтернеті» стане важливою віхою у становленні та розвитку інформаційного суспільства і сприятиме його переходу до стадії освіти та знань. Україна як частина глобального світу, на який істотно впливають політико-правові процеси, що відбуваються у США, також відчує законодавчі зміни цієї країни у сфері захисту молодого покоління від інформаційних небезпек. Нагадаємо, що головні офіси більшості ІТ-гігантів переважно сконцентровані у США.

Цілеспрямований рух до скасування так званого капіталізму наглядно, розпочатий у країнах західного світу, істотно поліпшить стан інформаційної безпеки в інтернет-середовищі [19, с. 167]. Найкращий міжнародний досвід може бути успішно використаний в Україні й слугувати емпіричною основою для вдосконалення нормативно-правового регулювання у зазначеній сфері, відповідно до завдань, визначених Законом України «Про національну безпеку України».

На нашу думку, вже назріла потреба у прийнятті Верховною Радою України аналогічного закону «Про безпеку дітей та молоді в інтернеті». Водночас потрібно зважувати, що розроблення такого нормативно-правового акта продукує істотні ризики у реалізації особою права на отримання інформації в обсязі, гарантованому Конституцією України й міжнародно-правовими актами. Свобода вибору онлайн-сервісів на інформації, доступ до інтернету, доступність і надійність цифрових технологій вмонтовані в сучасну систему прав людини. Двадцять років третього тисячоліття ознаменувалися прийняттям знакових міжнародно-правових актів, що забезпечили юридичне закріплення інформаційних прав людини: Португальська хартія прав людини в цифрову епоху 2021 р.; Лісабонська декларація – Цифрова демократія з метою 2021 р. [20]; Європейська декларація про цифрові права та принципи цифрового десятиліття 2022 р. [21] тощо.

Від незаангажованості законодавця та його здатності протистояти політичній кон'юнктурі залежить, чи виконуватиме майбутній нормативно-правовий акт регуляторні функції в інформаційній сфері, або ж стане інструментом цензури. Подібні побоювання висловлюють як законодавці ЄС, так і США. Щоб запобігти будь-якому спотворенню основної ідеї прийняття такого закону – захисту молодого покоління від шкідливого впливу інтернету, треба дотримуватися принципів правотворчості, задекларованих у ст. 3 Закону України «Про правотворчу діяльність» [22]. Оскільки теоретико-емпіричною основою концепції запланованого проекту нормативно-правового акта є наукові дослідження у сфері психології й ІТ-технології, то напрацювання та рекомендації науковців мають стати дороговказом у регулюванні відповідних суспільних відносин. Особливу увагу у майбутньому законопроекті потрібно приділити розробці принципів та загальних положень, зокрема визначенню таких термінів: «інформаційна гігієна», «інформаційна залежність», «алгоритм поширення контенту», «шкідливий контент» тощо. Понятійно-категоріальний апарат нового закону має відповідати рівню комунікативних технологій, що експлуатуються ІТ-платформами у відносинах зі споживачами контенту. Звісно, презюмується уніфікація, гармонізація та адаптація законодавчих новацій у сфері інформаційної безпеки дітей та молоді до законодавства країн ЄС.

Безперечно, наріжним каменем регулювання сучасних суспільних відносин в інформаційній сфері з молодіжним сегментом мають стати правила інформаційної гігієни. Очевидно, що у профільному законодавчому акті положення, присвячені цьому аспекту інформаційної безпеки молоді в інтернет-середовищі, не виходитимуть за межі загальних положень. До того ж варто скористатися законотворчим досвідом США та делегувати повноваження щодо розроблення правил інформаційної гігієни науковим установам. Адже саме науковці володіють необхідною компетенцією для формування критеріїв оцінки якісного наповнення контенту і технологічних методів його поширення тощо.

Висновки. Вітчизняне законодавство, яке нині унормовує правовідносини у сфері забезпечення інформаційної безпеки, переважно орієнтоване на протидію різним проявам ворожого ПСО, що посягають на конституційний лад держави, продукують загрози соціальній стабільності або містять ознаки кримінальних правопорушень. Водночас у ньому відсутні запобіжники, які забезпечують захист прав дітей та молоді в інтернеті від надмірного споживання інформації, зокрема й шкідливого контенту, а також появи різних форм інформаційної залежності. Розв'язання цієї проблеми потребує прийняття Закону України «Про захист прав дітей та молоді в Інтернеті», нормами якого закріплюватимуться основні принципи й правила інформаційної гігієни. Дія такого нормативного акта поширюватиметься передовсім на спеціальних суб'єктів: власників та володіль-

ців інформаційних сайтів, а також дітей, їхніх батьків, опікунів та законних представників, молодь тощо. Розробка та прийняття відповідного закону не лише сприятиме покращенню морального здоров'я молодого населення, але й безпосередньо впливатиме на зростання рівня безпеки суспільства та держави, оскільки перешкоджатиме проникненню в інформаційний простір України шкідливого інформаційного контенту, здатного генерувати появу в дітей та молоді неправильних моральних установок, що надалі можуть реалізуватися у вигляді девіантних форм поведінки. Виважена державна політика у сфері інформаційної гігієни суспільства сприятиме його психічному оздоровленню, допоможе запобігти появі низки шкідливих подразників, що загалом негативно впливатимуть як на громадське життя, так і на національну безпеку держави.

Список використаних джерел

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 2469-VIII. URL: https://ips.ligazakon.net/document/T182469?an=2&q=Про%20національну%20безпеку%20України&hide=true&snippet_id=snippet_3313 (дата звернення: 01.03.2024).
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки»: Указ Президента України від 28.12.2021 р. № 685/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text> (дата звернення: 01.03.2024).
3. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України від 09.01.2007 р. № 537-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text> (дата звернення: 01.03.2024).
4. Duerson M. H. We're Addicted to Our Phones: 84 % Worldwide Say They Couldn't Go a Single Day Without Their Mobile Device in Their Hand. *New York Daily News*. 2012. Aug. 16. URL: <https://www.nydailynews.com/2012/08/16/were-addicted-to-our-phones-84-worldwide-say-they-couldnt-go-a-single-day-without-their-mobile-device-in-their-hand/> (дата звернення 01.03.2024).
5. Teens and Technology 2013 / Madden M. et al. Pew Research Center. 2013, March 13. URL: <https://www.pewresearch.org/internet/2013/03/13/teens-and-technology-2013/> (дата звернення: 01.03.2024).
6. Інформаційне суспільство *Матеріал з української Вікіпедії*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Інформаційне_суспільство (дата звернення: 01.03.2024).
7. Klinkenborg V. Trying to Measure the Amount of Information That Humans Create. *New York Times*. 2003. Nov. 12. URL: <https://www.nytimes.com/2003/11/12/opinion/editorial-observer-trying-to-measure-amount-information-that-humans-create.html> (дата звернення: 01.03.2024).
8. Facebook вимкнув систему штучного інтелекту: боти винайшли свою мову. *Публікація на сайті інформаційного агентства Уніан*. 01.08.2017. URL: <https://www.unian.ua/science/2058576-facebook-vimknuv-sistemu-shtuchnogo-intelektu-boti-vinayshli-svoyu-movu.html> (дата звернення: 29.02.2024).
9. Тихомиров О. О. Права людини: інформаційний вимір: монографія. Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. С. 179–195.
10. Губіна Євгенія. Перший пацієнт Neuralink грає в комп'ютерні шахи, пересуваючи фігури силою думки. *Новина на сайті інформаційного видання Mezha*. 21.03.2024. URL:

- <https://mezha.media/2024/03/21/pershyu-patsiiient-neuralink-pokazav/> (дата звернення: 21.03.2024).
11. Термін «гігієна». *Енциклопедична стаття на сайті Енциклопедія сучасної України*. URL: <https://esu.com.ua/article-29475> (дата звернення: 04.03.2024).
  12. Про затвердження Гігієнічної класифікації праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу: Наказ від 27.12.2001 № 528 Міністерства охорони здоров'я. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ТМ015216?q=гігієна> (дата звернення: 04.03.2024).
  13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони використання мобільних телефонів та інших пристроїв, що мають підключення до Інтернету та не створення перешкод для отримання освіти іншими здобувачами освіти: Проект Закону від 22.01.2020 р. № 2792. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ji01247a?an=&ed=&dtm=&le=>
  14. Мобільні телефони у школі: не заборона, а врегулювання та спільні зрозумілі правила: *Публікація на офіційному сайті Освітнього омбудсмена України*. 07.11.2023. URL: <https://eo.gov.ua/mobilni-telefony-u-shkoli-ne-zaborona-a-vrehuliuvannia-ta-spilni-zrozumili-pravya/2023/11/07/> (дата звернення: 04.03.2024).
  15. Як самостійно покращувати психічне здоров'я в умовах війни? *Публікація на офіційному сайті Освітнього омбудсмена України*. 17.11.2023. URL: <https://eo.gov.ua/yak-samostiyno-pokrashchuvaty-psykhichne-zdorov-ia-v-umovakh-viyny/2023/11/17/> (дата звернення: 04.03.2024).
  16. On addictive design of online services and consumer protection in the EU single market. Draft report of European Parliament dated 19/07/2023 № 2023/2043(INI). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/IMCO-PR-750069_EN.pdf (дата звернення: 05.03.2024).
  17. Сатановський С. «На ваших руках кров». Як у Сенаті США вибачався бігтех. *Публікація на офіційному сайті інформаційного видання Deutsche Welle Україна*. 01.02.2024. URL: <https://www.dw.com/uk/na-vasih-rukah-krov-ak-u-senati-ssa-vibacavsya-bigteh/a-68145736> (дата звернення: 07.03.2024).
  18. Інтернет-залежність як новий феномен сучасного світу: сутність і проблеми. Київ: НІСД, 2011. 47 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2011-10/Internet_zal-bcba2.pdf (дата звернення: 07.03.2024).
  19. Йоган Г. Мистецтво зосереджуватися. Як у нас украли увагу / пер. з англ. Ю. Кузьменко. 2-ге вид. Київ: Лабораторія, 2023. 296 с.
  20. Lisbon Declaration – Digital Democracy with a Purpose. URL: <https://www.lisbondeclaration.eu> (дата звернення: 07.03.2024).
  21. Commission puts forward declaration on digital rights and principles for everyone in the EU. *Press release of European Commission*. 26.01.2022. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/commission-puts-forward-declaration-digital-rights-and-principles-everyone-eu> (дата звернення: 10.03.2024).
  22. Про правотворчу діяльність: Закону України від 24.08.2023 р. № 354-IX. URL: https://ips.ligazakon.net/document/T233354?an=13&q=Закон%20України%20%22Про%20правотворчу%20діяльність%22&hide=true&snippet_id=snippet_21443 (дата звернення: 07.03.2024).

Mykola Pavlenko. Actualization of the Problems Legal Protection of Children and Youth From the Harmful Internet Effects

The article analyzes certain socio-political issues related to the rapid development of information technologies in Ukraine, which have led to several global challenges in the field of infor-

mation security of the State. Suggests that the most vulnerable object of influence of the modern information environment is the consciousness of children and youth. Attention is drawn to the imbalance between the exponential growth of the volume of information product and the available means legal protection of a person from the harmful effects of information content, especially the productive part of the population – young and middle-aged people.

The author notes there is no law that would regulate the protection of the younger generation from the harmful effects of the Internet. Emphasizes the relevance of regulatory and legal consolidation of the institute of information hygiene as a component of the State's information security.

The article identifies the main trends in legal regulation of information security and information hygiene of children and youth in countries with developed market economies. These include: the development of a preventive approach; formation of the legal framework for the consumption of an information product; creation of legal prerequisites for social dialogue between state institutions and transnational corporations owning global Internet resources and social networks and introduction of legal liability of the latter for illegal content or its use for illegal purposes.

It is emphasized that the regulatory innovations of the Western world in the field of information and communication technologies pursue humanistic goals and focused on protecting the digital rights of children and youth, who are the most vulnerable segment of the Internet environment.

Author makes a reservation about the need to develop legal safeguards that will make it impossible to use the rules of information hygiene for the purposes of censorship, and thus to restrict a person in exercising the right to freedom of thought and speech, to free expression of their views and beliefs, which is important in the context of the development of modern civilized society and state.

Keywords: information law, information policy, internet, information threats.

УДК 340.12:004

DOI 10.31558/2786-5835.2024.1.9

Письменна Олена Пилипівна,

канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри теорії,
історії держави і права та філософії права

Донецького національного університету імені Василя Стуса

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ДЖЕРЕЛА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У статті досліджується розвиток джерел правового регулювання інформаційних технологій в Україні. Проаналізовано розвиток правового регулювання інформаційних технологій, окреслено напрями впровадження інформаційних технологій в управлінську діяльність держави, підтверджується зв'язок розвинутого інформаційного суспільства, цифрових технологій з інформаційною безпекою, національною та державною безпекою. Розглянуто формування і реалізацію державної політики правового регулювання у сфері розвитку інформаційних технологій, ведення електронного урядування та інтеграції України до світового інформаційного простору. Проаналізовано розвиток національного законодавства, впровадження інформаційних технологій з розподілом на етапи, додатково обґрунтовано головні пріоритети і стратегічні напрями впровадження, використання сучасних інформаційних технологій для надання інформаційних та інших послуг громадянам і юридичним особам органами державної влади, можливості надання ними інформаційних та інших послуг з використанням електронних інформаційних систем, що має забезпечити прозорість послуг та обмежити бюрократизм, корупцію. Наголошується, що перехід до нової моделі інформаційного суспільства потребує належного правового регулювання на рівні національного законодавства відповідно до євроінтеграційних процесів.